

Vlaho Bukovac - umjetnik i njegovo djelo : program i knjižica sažetaka

---

Edited book / Urednička knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2022**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:254:719613>

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[PODEST - Institute of Art History Repository](#)

VLAHO BUKOVAC

UMJETNIK I NJEGOVO DJELO

Organizatori:

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP
U POVODU STOTE GODIŠNJICE
SMRTI

GALERIJA
KLOVIČEVI DVORI

ZAGREB, 9. I 10. SVIBNJA 2022.

VLAHO BUKOVAC

UMJETNIK I NJEGOVO DJELO

ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP
U POVODU STOTE GODIŠNJICE SMRTI

Zagreb, 9. i 10. svibnja 2022.

ORGANIZATORI

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
Galerija Klovićevi dvori, Zagreb

ZNANSTVENI I ORGANIZACIJSKI ODBOR

dr. sc. Irena Kraševac (Institut za povijest umjetnosti)
dr. sc. Petar Prelog (Institut za povijest umjetnosti)
dr. sc. Petra Vugrinec (Galerija Klovićevi dvori)
Ana Ćurić (Institut za povijest umjetnosti)
Ana Fistanić (Galerija Klovićevi dvori)

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

GALERIJA
KLOVIĆEVI DVORI

PROGRAM

PONEDJELJAK, 9. SVIBNJA 2022.

Galerija Klovićevi dvori
velika dvorana
II. kat

9:30 Otvaranje skupa i pozdravni govori

I.

MODERATORICA: IRENA KRAŠEVAC

Bukovčeva *fortuna critica* u hrvatskoj povijesti umjetnosti

10:00 PETAR PRELOG
Babić o Bukovcu

Vlaho Bukovac i hrvatski modernistički pokret

10:15 NIKOLA TOMAŠEGOVIĆ
Secesija i pokret „mladih“: umjetnička i politička suradnja

10:30 FILIP ŠIMETIN ŠEGVIĆ
Vlaho Bukovac i hrvatski *fin de siècle*

10:45 SANJA ŽAJA VRBICA
Vlaho Bukovac i Dubrovnik: utemeljiteljska uloga Vlahe Bukovca u razvoju moderne umjetnosti u Dubrovniku

11:00–11:15 Rasprava

11:15–11:30 *Stanka za kavu*

II.

MODERATORICA: PETRA VUGRINEC

Pluralizam stilova rane moderne u djelu Vlahe Bukovca

- 11:30 IVANA RONČEVIĆ ELEZOVIĆ
Hrvatska likovna moderna i problem odnosa prema impresionizmu kroz analizu odnosa Vlahe Bukovca s Mašićem, Medovićem i Čikošem
- 11:45 LENA DISOPRA
Bukovčeva ostavština kao imaginarij buržujске senzualnosti
- 12:00 SOFIJA MERENIK
Jadranski pejzaži Vlahe Bukovca
- 12:15 HELENA PUHARA, LUCIJA VUKOVIĆ
ALKEMIJA SMRTI – poetika smrti i mrtvog tijela u životu i djelu Vlahe Bukovca
- 12:30–12:45 Rasprava
- 12:45–14:00 *Stanka za ručak*

III.

MODERATOR: PETAR PRELOG

Bukovčevo djelo kroz prizmu nacionalnog identiteta u umjetnosti

- 14:00 IRENA KRAŠEVAC
Tko su doista velikani hrvatske kulture? Složen proces nastanka slike *Razvoj hrvatske kulture* Vlahe Bukovca za Sveučilišnu knjižnicu iščitan kroz Bukovčeva pisma Kršnjaviju

Naručitelji, kolekcionari i provenijencija Bukovčevih djela

- 14:15 MARINA BREGOVAC PISK
Bukovčevi portreti naručeni za Odjel za bogoštovlje i nastavu u Zagrebu
- 14:30 JASMINKA NAJČER SABLJAK
Vlaho Bukovac kao portretist bana Teodora grofa Pejačevića
- 14:45 BRANKO OSTAJMER
Obitelji Sollar – primjer zagrebačkih naručitelja Bukovčevih portreta
- 15:00 RADOSLAV TOMIĆ
Delfine Ilić (Illich) i njezini portreti: Pompeo Molmenti, Vlaho Bukovac i Josip Lalić
- 15:15 ROZANA VOJVODA
Portret Z' Dobenjina iz zbirke Umjetničke galerije u Dubrovniku u kontekstu Bukovčeve portretistike praškog perioda
- 15:30 IVAN VIĐEN
Malo u velikome: Vlaho Bukovac i njegovi naručitelji iz kruga dubrovačkih pravoslavnih trgovaca
- 15:45 LJERKA DULIBIĆ, IVA PASINI TRŽEC
Ponude za otkup slika Vlaho Bukovca Strossmayerovoj galeriji starih majstora između dva rata
- 16:00–16:15 Rasprava
- 16:15 Razgledanje izložbe *Korijeni i krila. Vlaho Bukovac u Zagrebu, Cavtatu i Beču, 1893.-1903.*

**UTORAK,
10. SVIBNJA 2022.**

**Galerija Klovićevi dvori
velika dvorana
II. kat**

IV.

MODERATORICA: IRENA KRAŠEVAC

Novi prilozi za životopis i opus

- 10:00 **IVAN KOKEZA**
Politički stavovi Vlahе Bukovca u kontekstu Austro-Ugarske Monarhije
- 10:15 **DRAGAN DAMJANOVIĆ**
Vlaho Bukovac, Iso Kršnjavi, država i arhitektura: put Umjetničkog paviljona od Pešte do Zagreba
- 10:30 **VANJA BRDAR MUSTAPIĆ**
Unutrašnje uređenje zagrebačkog atelijera Vlahе Bukovca

Bukovac prema ostalim hrvatskim umjetnicima

- 10:45 **ANETA BARIŠIĆ**
Dijalog modernizama Vlahе Bukovca i Nikole Mašića
- 11:00 **PETRA VUGRINEC**
Vlaho Bukovac i Bela Čikoš Sesija: dva lica hrvatske moderne

- 11:15 BARBARA VUJANOVIĆ, DALIBOR PRANČEVIĆ
Vlaho Bukovac i Ivan Meštrović. Primjer umjetničke suradnje i međugeneracijskog uvažavanja
- 11:30 KLARA MACOLIĆ
Vlaho Bukovac i Ivo Režek unutar stilskog i generacijskog sukoba
- 11:30–11:45 Rasprava
- 11:45–12:30 *Stanka za kavu*

V.

MODERATORICA: PETRA VUGRINEC

Temeljna istraživanja djela Vlahе Bukovca i *catalogue raisonné*

- 12:30 IRENA ŠIMIĆ
Arhivski izvori i dokumentarno gradivo kao temelj istraživanja djela Vlahе Bukovca
- Restauratorski i konzervatorski zahvati na Bukovčevim djelima u javnom i privatnom vlasništvu**
- 12:45 JASMINKA PODGORSKI
Konzervatorsko-restauratorski radovi na Bukovčevim portretima obitelji Vranyczany-Dobrinović prezentiranih na izložbi *Veličanstveni Vranyczanyjevi. Umjetnički, povijesni i politički okvir života jedne plemićke obitelji.*
- 13:00 SLOBODAN RADIĆ
Svečani zastor *Preporod hrvatske književnosti i umjetnosti Vlahе Bukovca – 127 godina kasnije*
- 13:00–13:30 Zaključna rasprava

KNJIGA SAŽETAKA

ANETA BARIŠIĆ

povjesničarka umjetnosti
kustosica

Umjetnički paviljon, Zagreb

Dijalog modernizama Vlahe Bukovca i Nikole Mašića

Suprotno ustaljenom svrstavanju Bukovca i Mašića unutar oprečnih okvira modernizma i uljepšanoga akademskog realizma, cilj je izlaganja ukazati na poveznice u životu i djelu dvaju slikara te na međusobnu valorizaciju njihovih opusa. Nikola Mašić rođen je 1852. godine, samo tri godine prije Bukovca. Tijekom razdoblja od 1878. do 1880. godine umjetnici su istovremeno boravili u Parizu, gdje je Mašić povremeno neformalno pohađao *Académie Julian* i atelijer prof. Adolphea W. Bougureaua, a Bukovac klasu prof. Alexandrea Cabanela na *École des Beaux Arts*. Po Bukovčevu dolasku iz Pariza u Zagreb 1893. godine Mašić je već deset godina boravio u Zagrebu, gdje je uživao priznanja kritike i javnosti za svoj rad obilježen utjecajem Fortunyjeve polikromije i učestalom upotrebom folklornih motiva. Međusobno uvažavanje dvaju slikara moguće je utvrditi na primjeru *Umjetničke izložbe* koju je Bukovac organizirao 1894. godine u atriju Akademijine palače u Zagrebu. Budući da se Mašić nije odazvao pozivu na izlaganje, Bukovac je zbog toga izrazio žaljenje u dnevniku *Obzor* (20. listopada 1894.) i posvjedočio da je Mašićev atelijer u Berislavićevoj ulici „prenapunjen krasnim umotvorinama“. Mašić je svoju odluku opravdao slabljenjem vida i nemogućnošću dovršavanja slika, a Bukovca je pritom nazvao „svojim velecijenjenim prijateljem“ i „vrlim umjetnikom“ (*Obzor*, 27. listopada 1894.). Bukovčev doživljaj i povoljna ocjena Mašićeva opusa odnose se na njegov prepoznatljiv dio, dok je u kontekstu usporedbe opusa dvaju autora važno izdvojiti Mašićeve studije koje nastaju oko 1880. godine, za vrijeme njegova putovanja po Italiji, Primorju, Lici i Posavini. Naknadnom revalorizacijom te improvizirane zabilježske pejzaža opisane su kao najvažniji dio opusa autora zbog vidljivih prodora plenerizma i impresionizma, stoga približavaju Mašića modernom plenerističkom izrazu koji je Bukovac donio iz Pariza u Zagreb. Oba slikara obilježila su zagrebačku likovnu scenu kraja 19. i početka 20. stoljeća, što potvrđuje i podatak da su ocijenjeni kao jedini umjetnici dorasli zadatku oslikavanja zastora novoga Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu.

VANJA BRDAR MUSTAPIĆ

povjesničarka umjetnosti

muzejska savjetnica

Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb

Unutrašnje uređenje zagrebačkog atelijera Vlahe Bukovca

Zagrebački atelijer i stan Vlahe Bukovca nalazio se u reprezentativnoj palači na Trgu Franje Josipa 16 (danas Tomislavov trg 18), koju je slikar dao sagraditi prema projektu arhitektonskog biroa Hönigsberg i Deutsch (1896. – 1897.). Bukovčev četverosobni stan nalazio se u prizemlju, spojen zatvorenim staklenim hodnikom s atelijerom koji je također imao i zaseban, slikovito koncipiran ulaz iz vrta u krilo s predsobljem, salonom i atelijerom. Zahvaljujući detaljnom opisu kuće s fotografijama i projektnom dokumentacijom objavljenom 1898. u *Viestima Društva inženjera i arhitekta u Hrvatskoj i Slavoniji* moguće je rekonstruirati izgled atelijera i salona, koje je većim dijelom osmislio i oslikao sam umjetnik.

Analizom unutrašnjeg uređenja Bukovčeva atelijera izvedena u „maurskom“ i salona u „egipatskom“ stilu potvrdit će se sukladnost onodobnim tendencijama. Usporedit će se s bečkim atelijerom Hansa Makarta kao dominantnim modelom uređenja europskih atelijera, koji je utjecao i na uređenje stambenih prostora. Naposljetku će se uređenje Bukovčeva atelijera definirati kao za ono vrijeme karakterističan spoj orijentalizma i „makartizma“.

MARINA BREGOVAC PISK

povjesničarka umjetnosti

znanstvena suradnica, muzejska savjetnica u miru

Zagreb

Bukovčevi portreti naručeni za Odjel za bogoštovlje i nastavu u Zagrebu

Tijekom boravka u Zagrebu između 1893. i 1898. godine (razdoblja koje se u literaturi bilježi kao *zagrebačka faza*) Vlaho Bukovac naslikao je po narudžbi Zemaljske vlade četiri djela namijenjena Odjelu za bogoštovlje i nastavu u Opatičkoj ulici 10 – portrete bana Dragutina (Karla) Khuen-Hédervárijia (1893.) i predstojnika Odjela Isidora Kršnjavoga (1895.), te velike kompozicije *Živio kralj* (1896.) i *Dubravka* (1894.). U kratkom razdoblju u kojem je Kršnjavi bio predstojnik toga Odjela (1891. – 1895.) sudjelovanjem arhitekta Hermana Bolléa i profesora i đaka zagrebačke Obrtne škole započela je obnova zgrade u kojoj je Odjel bio smješten. Postupno je, ponajviše zahvaljujući zamislima Kršnjavoga, zgrada pretvorena u iznimne prostore obogaćene djelima istaknutih umjetnika mlađe generacije, vrijednu cjelinu u kojoj se isprepleću posljednji odjeci historicizma i romantizma s počecima secesije. Kršnjavi i Bukovac nisu se u mnogočemu slagali; Kršnjavi je u više navrata izražavao nezadovoljstvo zbog Bukovčeva načina slikanja *fa presto*, pa ipak ga je kao vrhunskog portretista odabrao za izradu dvaju istaknutih portreta za Odjel – hrvatskog bana i predstojnika (sebe). Dvije jake ličnosti (Khuen-Héderváry i Kršnjavi), uspon jednog i ostavka drugoga te situacija oko nastanka dvaju portreta i njihove sudbine tijekom idućih gotovo 130 godina tema su izlaganja. Rad se temelji na bogatoj literaturi o Vlaha Bukovcu, Isidoru Kršnjavom i Dragutinu Khuen-Hédervárijiju, kao i na novijim saznanjima stečenim recentnim istraživanjima.

DRAGAN DAMJANOVIĆ

povjesničar umjetnosti
redoviti profesor

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest umjetnosti

Vlaho Bukovac, Iso Kršnjavi, država i arhitektura: put Umjetničkog paviljona od Pešte do Zagreba

„Na putu u Beč moja je pomisao potpuno dozrela i rekooh sebi, da je red, da provizorno sagrađe paviljon u Pešti, a onda kad svrši izložba, neka željezni kostur prenesu u Zagreb... Moja se želja u istinu ispunila, jer je najednom bez mog znanja bio raspisan natječaj za najpraktičniji paviljon, pa se već našao i mađarski graditelj da po njegovom nacrtu izgrade željezni kostur. Ta nas je vijest oduševila i uprijesmo sve sile, da se što jače opoštenimo.“

Tim je riječima Bukovac u autobiografiji opisao svoj doprinos izgradnji „paviljona za povijest, umjetnost i književnost“ hrvatske Zemaljske vlade u Budimpešti, naglasivši time kako je on rodonačelnik ideje njegova kasnijega preseljenja u Zagreb. S druge strane o istom je događaju Iso Kršnjavi zabilježio 1905. godine: „Na milenijskoj izložbi dala je vlada sagrađiti umjetnički paviljon na poticaj savjetnika Dra. Ive Mallina, bivšega moga odličnoga suradnika. Kasnije poklonila je vlada ovaj paviljon gradu Zagrebu, a načelnik Mošinsky dao ga po Helmeru lijepo izraditi. Tako je Zagreb došao do samostalne izložbene zgrade.“ Je li u izgradnji paviljona i prebacivanju dijela njegove konstrukcije kasnije u Zagreb važniju ulogu odigrao Bukovac, Mallin, Mošinsky ili pak netko treći, vjerojatno se pouzdano nikada neće moći reći, no nakana je ovoga izlaganja pokazati kako je teklo konstruiranje i *dekonstruiranje* „paviljona za povijest, umjetnost i književnost“ u Budimpešti i njegovo prebacivanje i izgradnja u Zagrebu, na osnovi dokumentacije sačuvane u različitim arhivskim fondovima Zemaljske vlade pohranjene u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Istodobno nastojat će se pokazati i kako je politički i financijski uopće bilo moguće realizirati paviljon u Budimpešti, a potom u Zagrebu, te koji su ključni protagonisti bili uključeni u njegovu izvedbu. U konačnici bit će riječi i o stilskom rješenju paviljona koji je najbolji primjer raskoši i ekstravagancije europske arhitekture *fin-de-sièclea* u javnom graditeljstvu Zagreba.

Bukovčeva ostavština kao imaginarij buržajske senzualnosti

Na izlaganju bit će riječ o Bukovčevu nasljeđu u obliku specifične fantazme, kao produkta određenog vremena (i susreta tog vremena s nadolazećim epohama), životnih prilika, osobnosti i slikarskog genija. Tema će se izložiti analizom nekoliko radova koji predstavljaju različite etape slikareva života. Ambijenti stilskih pravaca poput akademskog realizma, impresionizma i simbolizma, historijska usidrenost u prijelaz 19. u 20. stoljeće te brojna putovanja tijekom formativnih godina, od kojih su najvažniji boravci u Sjedinjenim Američkim Državama i Francuskoj, osnovni su smjerokazi koji će poslužiti u razabiranjima validne građe među kulturno-povijesnim okolnostima u kojima se formiraju idealizirani leksikoni Vlaho Bukovca. Prvi je analizirani rad *Sultanija* koju 1877. godine donosi u domovinu nakon povratka iz San Francisca, a stoji na samom početku slikareva opusa, potom veličanstvena *Velika Iza*, ženski akt nadahnut junakinjom romana Alexisa Bouviera izložen na pariškom Salonu 1882. godine, kojem su za model poslužili dijelovi tijela nekoliko različitih žena. Slijede *Grupni portret obitelji Katalinić* iz 1885. i *Patricijka* iz 1890. godine. Iz praškog razdoblja rad će se baviti slikom *Fantazija (Glave obitelji)* iz 1906. godine, koja prikazuje slikarevu obitelj, a iz zagrebačkog razdoblja obradit će se nekoliko ulja na platnu (*Moje gnijezdo*, *Portret Ivane Sollar Fischbach* i *Pet ćutila*). Cilj je analiza bolje razumijevanje i artikuliranje Bukovčeva visoko estetizirana izraza, koji se, premda iznesen različitim podstilovima, ovisno o životnom razdoblju te kulturnoj i geografskoj okolini, sa zajedničkom točkom u „uljepšanom realizmu“, nedvojbeno može čitati kao svojevrсна oda zamišljaju života visokih klasa.

LJERKA DULIBIĆ

povjesničarka umjetnosti
znanstvena savjetnica

Strossmayerova galerija starih
majstora HAZU, Zagreb

IVA PASINI TRŽEC

povjesničarka umjetnosti
znanstvena savjetnica

samostalna istraživačica, Beč

Ponude za otkup slika Vlahe Bukovca Strossmayerovoj galeriji starih majstora između dva rata

Djelovanje Društva prijatelja Strossmayerove galerije, osnovana 1928. godine, važno je za povijest Strossmayerove galerije starih majstora HAZU prije svega zbog akvizicija koje je Društvo uspjelo ostvariti za Galeriju na tadašnjem domaćem i inozemnom tržištu umjetninama, što su autorice nedavno temeljito obradile. Inicijativa Društva za upotpunjavanje zbirnoga fonda Galerije potaknula je ujedno brojne ponude različitih individualnih ponuditelja iz svih krajeva tadašnje zajedničke države, ali i iz inozemstva, što je ostalo manje poznato i uglavnom neobrađeno. U tim ponudama, koje su pristizale nesmiljenim intenzitetom paralelno Društvu i upravi Strossmayerove galerije, nailazimo i na ponude za otkup slika Vlahe Bukovca, od različitih ponuditelja iz raznih krajeva nekadašnje zajedničke države. Polazeći od arhivske dokumentacije koja se čuva u Državnom arhivu u Zagrebu, Strossmayerovoj galeriji starih majstora HAZU i Arhivu HAZU, uz komparativni uvid u druge izvore, namjera nam je identificirati i istražiti sudbinu slika Vlahe Bukovca koje su u međuratnom razdoblju bile ponuđene Strossmayerovoj galeriji. Istraživanje ćemo usmjeriti na identifikaciju ponuditelja odnosno tadašnjih vlasnika slika te pokušati sagledati njihove sakupljačke interese i naznačiti smjernice za eventualno izvođenje zaključaka o recepciji Bukovčeva opusa u razmatranom razdoblju. Posebna pozornost bit će usmjerena na istraživanje provenijencije slika, a temeljem istih izvora dodatno će biti predstavljeni i neki manje poznati podaci o pojedinim epizodama iz povijesti Bukovčevih djela koja su (bila) dio zbirnoga fonda Strossmayerove galerije.

IVAN KOKEZA

povjesničar umjetnosti
kustos

Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

Politički stavovi Vlahe Bukovca u kontekstu Austro-Ugarske Monarhije

Unutar uvoda donose se osnovne biografske crtice Vlahe Bukovca relevantne za formiranje njegovih političkih stajališta, kao što su: mjesto rođenja, djetinjstvo, školovanje, boravci u inozemstvu, život u Zagrebu, Cavtatu i Pragu. U glavnom dijelu izlaganja analizira se Bukovčev politički profil na temelju autobiografije *Moj život* te istaknutih slikarskih ostvarenja kao što su *Gundulićev san* i *Dubravka* iz 1894., zastor Hrvatskoga narodnog kazališta iz 1895., *Živio kralj* iz 1896. te *Razvitak hrvatske kulture* iz 1913. godine. Pritom se pokušava utvrditi jesu li, odnosno u kojoj su mjeri, politički stavovi autora utjecali na izbor i način slikanja pojedinih povijesnih te nacionalnih tema i motiva. Zaključno Bukovčev politički svjetonazor vrednuje se u svjetlu tadašnjih društveno-političkih i umjetničkih okolnosti s naglaskom na njegov odnos prema Trojednoj Kraljevini Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji te Austro-Ugarskoj Monarhiji.

IRENA KRAŠEVAC

povjesničarka umjetnosti
znanstvena savjetnica

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Tko su doista velikani hrvatske kulture? Složen proces nastanka slike Vlahе Bukovca za Sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu iščitan kroz Bukovčeva pisma Kršnjavom

Slika Vlahе Bukovca *Razvitak hrvatske kulture* posljednja je velika državna narudžba koju je umjetnik izradio za Sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu, 1913. godine. Nastajanje slike pratili su brojni kontroverzni problemi, od narudžbe do montaže u Velikoj čitaonici kojoj je slikar prisustvovao. Izlaganje će na temelju dosad neobjavljena arhivskog gradiva, Bukovčevih pisama Isi Kršnjavom koja se čuvaju u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, pokušati rasvijetliti složen proces nastajanja tog djela u Pragu i njegova dopremanja u Zagreb te otvoriti problematiku prikazivanja „povijesnih velikana“ i „zaslužnih osoba“ u hrvatskoj umjetnosti u djelima historijskog slikarstva u Bukovčevo doba s osvrtom na današnje vrijeme.

KLARA MACOLIĆ

povjesničarka umjetnosti
asistentica

Sveučilište Sjever – Sveučilišni centar Varaždin
Odjel za multimediju

Vlaho Bukovac i Ivo Režek unutar stilskog i generacijskog sukoba

Izlaganje će se koncentrirati na stilski i generacijski sukob profesora Vlaho Bukovca sa studentom Ivom Režekom, odnosno na kronološki slijed događaja početkom drugog desetljeća 20. stoljeća koji će rezultirati Režekovim revoltom i udaljavanjem od dominantnog Bukovčeva stila. Temeljem izvorne građe (autobiografski zapisi Ive Režeka) upotpunjena je analiza ključnih događaja, poput napuštanja Bukovčeve klase, zbivanja oko Kluba jugoslavenskih studenata likovnih umjetnosti i Izložbe jugoslavenskih slikara u Pragu. U središtu je međuodnosa Režekovo razočaranje pedagoškim radom i isključivošću nastavnika. Komparacija Režekovih portreta iz 1920. godine s djelima Vlaho Bukovca potvrdila je Režekovo ovladavanje zadanim likovnim govorom Bukovčeve klase, dok je razvojno umjetnička analiza likovnih djela nastalih iste godine uputila na moderniziranje izričaja na osnovi kojeg će Režek biti prihvaćen kod profesora Franza Thillea. Upravo je raskol s Bukovcem ključna prekretnica u Režekovu slikarstvu. Mrtve prirode kubističkih tendencija u potpunoj su opreci s portretima izvedenim „Bukovčevim stilom“ i bliže su novim realizmima Praške četvorice. Upoznavanje s djelovanjem starijih kolega omogućit će Režeku socijalni angažman koji mu Bukovac u to doba nije mogao pružiti. Uspoređujući pobunu i revolt Režekove generacije s modernom koju je Bukovac u borbi protiv akademizma predvodio u mladosti, može se zaključiti da su htijenja istovjetna. S druge strane, Bukovac na modernističke ideje 1920-ih godina reagira sukladno dobi i tadašnjem psihofizičkom stanju. Stavljajući Vlahu Bukovca u središte rasprave, cilj je izlaganja izdvojenim primjerom i društveno-povijesomu kontekstualizacijom definirati uzroke raskola i suprotstavljene težnje generacija.

SOFIJA MERENIK

povjesničarka umjetnosti
istraživač-suradnik

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
Odeljenje za istoriju umetnosti

Jadranski pejzaži Vlaho Bukovca

Vlaho Bukovac jedan je od najvažnijih hrvatskih umjetnika, a stvarao je u drugoj polovini 19. i u prvim desetljećima 20. stoljeća. Portreti, aktovi, historijske, alegorijske i mitološke kompozicije zauzimaju važno mjesto u njegovu stvaralaštvu i najčešće su djela te tematike bila u žarištu istraživanja povjesničara umjetnosti. Glavna tema izlaganja jest jadranski obalni pejzaž u Bukovčevu slikarstvu, kojim se pretežno bavio tijekom osamdesetih i početkom devedesetih godina 19. stoljeća. Slike koje se posebno ističu jesu *Dalmatinski ribari* (1883./84.) i *Kupanje na žalu* (1890.). Dok su *Dalmatinski ribari* tipičan prizor iz života mještana, *Kupanje na žalu* odgovara modernom načinu sagledavanja teme Mediterana kao mjesta odmora i uživanja. Ta tema potkraj 19. stoljeća zaokuplja pozornost francuskih i španjolskih umjetnika, koji odlaze na Azurnu obalu i na licu mjesta slikaju te motive. S namjerom da se istaknu Bukovčevi morski prizori i krajolici, koji kao posebna tema dobivaju na značenju i u europskom slikarstvu druge polovine 19. stoljeća, provest će se komparativna analiza jadranskih pejzaža koje je naslikao Vlaho Bukovac i motiva morskih krajolika koje slikaju suvremenici iz njegova kruga, ali i prikaza sredozemnih krajolika u djelima europskih umjetnika na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće.

JASMINKA NAJČER SABLJAK

povjesničarka umjetnosti
docentica

Akademija za umjetnost i kulturu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku
Odsjek za vizualnu i medijsku umjetnost

Vlaho Bukovac kao portretist bana Teodora grofa Pejačevića

Godine 1903. nastao je jedan od najreprezentativnijih portreta u likovnoj zbirci obitelji Pejačević, ulje na platnu, dimenzija 120 × 80 cm, s likom bana Teodora grofa Pejačevića (Našice, 1855. – Beč, 1928.), jedne od najistaknutijih ličnosti hrvatske društvene i političke scene na prijelomu stoljeća. Portret je naslikao Vlaho Bukovac, a portretirani je prikazan u svečanoj velikaškoj odori, s dekorativnim nakitom i oružjem. Prema Bukovčevu portretu iste je godine nastao bakropis Mencija Clementa Crnčića. U trenutku nastanka Bukovčeva portreta Teodor Pejačević bio je na položaju hrvatskog bana, nakon što je petnaest godina bio veliki župan Virovitičke županije, a ta se funkcija vremenski gotovo podudara s njegovim dugogodišnjim predsjedanjem Društva umjetnosti u Zagrebu.

Zanimljive su okolnosti nastanka portreta, a posebno veze portretiranog kao naručitelja i Vlahu Bukovca kao istaknuta umjetnika u formativnom razdoblju hrvatske moderne te Isidora Kršnjavog (Našice, 1845. – Zagreb, 1927.), glavnog pokretača društveno-kulturnih promjena tijekom toga razdoblja. Portret Teodora Pejačevića možemo analizirati s aspekta njegova značenja u umjetničkim opusima Vlahu Bukovca i Mencija Clementa Crnčića, ali i u kontekstu nastanka ostalih reprezentativnih portreta Teodora grofa Pejačevića, kao i istaknutih portreta toga tipa u zbirkama slavonskog plemstva na prijelomu stoljeća. Bukovčev i Crnčićev portret dio su duge tradicije naručivanja portreta uglednih članova slavonskih plemićkih obitelji za tzv. *galerije predaka* kod stranih i udomaćenih umjetnika, a zatim i kod istaknutih domaćih slikara. U tim prikazima posebno značenje imaju portretne grafike, s obzirom na mogućnost njihova umnažanja i diseminacije, što je za portrete toga tipa bila vrlo važna funkcija. U tome svjetlu i Crnčićeva grafika nastala po Bukovčevu djelu zauzima važno mjesto u povijesti hrvatske portretistike.

BRANKO OSTAJMER

povjesničar

znanstveni suradnik

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Obitelj Sollar – primjer zagrebačkih naručitelja Bukovčevih portreta

Tijekom pet godina provedenih u Zagrebu (1893. – 1898.) Vlaho Bukovac naslikao je, pored ostaloga, oko od 214 portreta. Pred njegov štafelaj stali su i kralj i ban i odjelni predstojnik Kršnjavi, ali i čitava galerija likova zagrebačke aristokracije i imućnoga građanstva. U tom opusu nezaobilazno je prezime Sollar, odnosno portreti koje je Bukovac načinio po narudžbi te imućne i ugledne zagrebačke trgovačke obitelji. Dva portreta naslikao je 1894. godine – portrete dr. Milana Sollara (dosad u literaturi redovno pogrešno nazivan „dr. Franjo Sollar“) i njegove sestre Ivane udane Fischbach. Osam godina poslije, 1902., Bukovac je portretirao i Ivanina sina, tada trogodišnjega Ivu Fischbacha (poslije Babić-Gjalski). Rodonačelnik obitelji bio je Franjo Sollar st. (Podčetrtrek, 1822. – Zagreb, 1915.), koji se ubrzo po dolasku u Zagreb srodio s novom sredinom te počeo osjećati narodne ideale zagrebačkoga rodoljubnog građanstva kao vlastite, a zbog tih je ideala 29. srpnja 1845., kao 23-godišnjak, prilikom krvoprolića na zagrebačkom Markovu trgu (*Srpanjske žrtve*), gotovo i život izgubio. Izučivši trgovački zanat, Franjo je 1858. godine otvorio trgovinu željeznom robom *K srebrnoj lopati* (*Zum eisernen Schaufel*) u Ilici 10 (poslije Ilica 16), koja vrlo brzo, zahvaljujući vlasnikovoj okretnosti i vještini, dolazi na glas, a vlasnik se i kao trgovac pojavljuje kao redovni suputnik zagrebačkih domoljubnih pregnuća (primjerice, nabava i postavljanje spomenika nad počivalište Vatroslava Lisinskog 1863. godine). Željezarija je bila osnova ekonomskoga i društvenoga uspona obitelji, što će na razmeđu dvaju stoljeća i simbolički biti potvrđeno neorenesansnom trokatnicom u Ilici izgrađenom prema projektu Franje Kleina, ljetnikovcem na Prekrižju koji je dogradio Kuno Waidmann, obiteljskom grobnicom u mirogojskim Velikim arkadama te, možda i više od svega ostalog, Bukovčevim portretima. Cilj je izlaganja na temelju relevantne literature, obiteljske predaje, novinstva i arhivskih izvora ponuditi pogled na ulogu obitelji Sollar u gospodarskom i kulturnom životu Zagreba.

JASMINKA PODGORSKI

akademska kiparica

konzervator-restaurator savjetnik

Hrvatski restauratorski zavod, Zagreb

Konzervatorsko-restauratorski radovi na Bukovčevim portretima obitelji Vranyczany i Vranyczany-Dobrinović prezentiranim na izložbi *Veličanstveni Vranyczanyjevi – umjetnički, povijesni i politički okvir života jedne plemićke obitelji*

Specifičnost zadatka muzejskih restauratora očituje se u sposobnosti brza reagiranja u zahtjevnim okolnostima pripremanja izložbe. Pritom se osim s nedostatkom vremena restauratori često suočavaju s različitim tipom zahtjevnih, a često u početku nepredviđenih konzervatorsko-restauratorskih poslova. Zadatak restauratora na izložbi *Veličanstveni Vranyczanyjevi – umjetnički, povijesni i politički okvir života jedne plemićke obitelji*, održanoj 2016. godine u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu, bio je obaviti radove na brojnim obiteljskim portretima koji se većinom nalaze u privatnom posjedu, kod nasljednika obitelji. Od ukupno dvanaest prezentiranih portreta Vlaho Bukovac autor je njih pet. Osim jednog portreta ostali Bukovčevi portreti prije izlaganja u MUO-u nisu bili tretirani. Njihovo zatečeno stanje zahtijevalo je konzervatorsko-restauratorske postupke kako bi se očuvali i postali prikladni za izlaganje. Tijekom pripremnih radova za izložbu izvedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi i strukturna istraživanja, dostupna u muzejskim restauratorskim radionicama i muzejskom fotoateljelu. Provedenim radovima zaustavljeno je propadanje i slike su dovedene u stabilno stanje, što je osobito važno jer je Vlaho Bukovac za Vranyczanyjeve naslikao neke od svojih najboljih portreta, npr. sliku *Djeca Ljudevita i Olge Vranyczany-Dobrinović*. Pojedine Bukovčeve slike na toj su izložbi prvi put nakon više od stoljeća bile dostupne javnosti, a konzervatorsko-restauratorski zahvati obavljani u restauratorskoj radionici Muzeja za umjetnost i obrt rezultirali su predstavljanjem njihova izvornog izgleda.

povjesničar umjetnosti
znanstveni savjetnik

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Babić o Bukovcu

U izlaganju analizirat će se odnos Ljube Babića, jednog od najistaknutijih protagonista hrvatske kulture i umjetnosti dvadesetog stoljeća, prema Vlaha Bukovcu, slikaru koji je bio među najzaslužnijima za začetke modernosti u hrvatskom slikarstvu. S obzirom na to da oblikovni ili tematski utjecaj starijeg slikara na mlađeg nije moguće zapaziti, razmotrit će se Babićevo pisanje o Bukovcu. U glasovitom pregledu *Umjetnost kod Hrvata* (1943.) Babić tako Bukovcu dodjeljuje jedno od ključnih mjesta. Osim što mu je posvetio nešto više od dvanaest stranica knjige, ispisujući detaljno njegov životopis i nabrajajući najvažnija djela, Babić daje važne ocjene o Bukovčevoj važnosti za hrvatsku umjetnosti (on je „najvažnije lice“ razdoblja od 1890. do 1914., „najvažniji član“ i „prvak“ tzv. „hrvatske škole“), ali također ističe njegovu umjetničku konzervativnost („bio je izraziti i žučni protivnik naporednih strujanja“, „na početku shvaćen kao neki slikarski revolucionarac, što on u istinu nikad nije bio“). U predgovoru mapi *Boja i sklad* (1943.), središnjem tekstu Babićeve teorije o „našem izrazu“, Bukovac je pak ocijenjen kao „idealizator seljačkih kostima“, čime mu se ne pridaje velika važnost u procesu formuliranja nacionalnoga likovnog izraza. Smatrajući Bukovca slikarom koji je figure „tipizirao“ i „uljepšavao“ (*O našem izrazu*, 1929.), Babić je prema njemu uvijek zadržao kritički odmak; priznavao je važnost njegova zagrebačkog razdoblja u procesima napretka hrvatske umjetnosti te odmicanja od tradicionalnih načela Kršnjavoga u posljednjem desetljeću 19. stoljeća, ali mu nije dodijelio ulogu ključnog modernizatora hrvatskog slikarstva. U Babićevu razumijevanju nacionalnog slikarstva to su bili više Račić i Kraljević nego Bukovac. Stoga se pogled Ljube Babića (slikara i povjesničara umjetnosti koji je istodobno želio biti i kozmopolit i kulturni nacionalist) prema Vlaha Bukovcu (slikaru koji doista jest bio kozmopolit) može ocijeniti afirmativnim, uz znatne zadržke proizašle iz Babićeva položaja na hrvatskoj umjetničkoj pozornici prve polovice 20. stoljeća.

HELENA PUHARA

povjesničarka umjetnosti
viša kustosica

Muzeji i galerije Konavala,
Kuća Bukovac

LUCIJA VUKOVIĆ

povjesničarka umjetnosti
viša kustosica

Dubrovački muzeji,
Kulturno-povijesni muzej

ALKEMIJA SMRTI – poetika smrti i mrtvog tijela u životu i djelu Vlahe Bukovca

Polazeći od Bukovčevih riječi da „izraditi dobar portrait ne znači samo dobro vidjeti, već i razumjeti dušu onoga, koji pred tobom sjedi“, ovim radom nastojat će se odgovoriti na pitanje što je to, osim oka, što je umjetnika usmjeravalo u slikarskoj deskripciji prilikom prikazivanja mrtvoga tijela. Naime, nekoliko je slika na kojima Bukovac prikazuje tijelo na „mrtvačkoj postelji“. Od 1885. godine i slike *Gospođa Tartaglia na odru*, preko slike *Mrtvi čaće* iz 1901. godine i jedinstvenih skica na kojima prikazuje čin nastanka posljednje spomenute slike te izgubljenog djela, slike mrtvoga tijela prijatelja Františka Ženiška, osim što prikazuje stvarnu smrt, Bukovac prikazuje i „trenutak između“, kratko razdoblje nakon života, a prije početka procesa dematerijalizacije, nestajanja.

Osvrnut ćemo se i na neke Bukovčeve pejzaže na kojima se naslućuje atmosfera „izmaknute smrti“, predočene likom sitne figure žene u crnini, prikazane najčešće u sjeni visokih stabala. Mrtvi Krist zasebna je tema kojoj se Bukovac vraćao u razdoblju od nekoliko godina početkom 20. stoljeća. Njome se počinje baviti u Cavtatu pripremajući se za izradu velike kompozicije, složene od više sceničnih planova, diorame *Sv. grob*. Fantazmagorični motiv odsječenih glava koje Bukovac razvija na dvjema slikama iz 1906. godine – jednoj na kojoj prikazuje svoju obitelj i drugoj, danas izgubljenoj, na kojoj prikazuje svoje studente – čini apsolutni pomak u Bukovčevu cjelokupnom opusu i razmatrat će se u kontekstu slikareva odnosa prema životu i smrti. I konačno, sam Bukovčev posljednji ispraćaj gledat će se kroz prizmu posmrtno inscenacije posljednjega putovanja, putovanja u vječnost, kao režirane ambijentalne predstave.

IVANA RONČEVIĆ ELEZOVIĆ

povjesničarka umjetnosti

kustosica

Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb

Hrvatska likovna moderna i problem odnosa prema impresionizmu kroz analizu odnosa Vlahe Bukovca s Mašićem, Medovićem i Čikošem

U hrvatskoj je likovnoj kritici mjesto Vlahe Bukovca (1855.–1922.) često pozicionirano kao međašno s isticanjem njegovih zasluga u formiranju *zagrebačke šarene škole* i organizacijom prijelomnog *Hrvatskog salona* u novootvorenom Umjetničkom paviljonu 1898. godine. Opće je mjesto domaće povijesti umjetnosti naglašavanje Bukovčeve važnosti u popularizaciji rasvijetljene palete među ovdašnjim slikarima te isticanje njegove uloge u formiranju hrvatske likovne moderne, termina koji je još uvijek nedovoljno definiran i otvoren stručnim raspravama. U ovom izlaganju cilj mi je predočiti kompleksnost navedenog razdoblja kroz ukazivanje na prijepore u definiranju uloga ključnih umjetnika ovoga doba. Također, bit će istaknut problem teorijskog pristupa plenerističkom, odnosno slikarstvu impresije u hrvatskoj likovnoj umjetnosti u odnosu na pojavu impresionizma na europskoj sceni. Sve navedeno razmotrit će se kroz analizu odnosa protagonista hrvatske moderne: Vlahe Bukovca s jedne te Nikole Mašića (1852.–1902.), Mate Celestina Medovića (1857.–1920.) i Bele Čikoša Sesije (1864.–1931.) s druge strane. U ovoj će analizi također biti izloženo što su istaknuti likovni kritičari pisali o ovoj temi te kako su vidjeli i iščitavali narav poveznica Bukovčeva slikarstva i djelovanja s onim gore navedenih aktera.

FILIP ŠIMETIN ŠEGVIĆ

povjesničar
asistent

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest

Vlaho Bukovac i hrvatski *fin de siècle*

Dunavsku su Monarhiju u posljednja tri desetljeća povjesničari (nanovo) razotkrili kao mjesto različitih inovacija u umjetnosti, arhitekturi, glazbi i književnosti. Shvaćena kao kulturni neksus koji je u konstantnom dodiru s političkom situacijom promjena i propadanja, često se naglašava kao fenomen višestrukih modernosti te prostor istovremenosti neistovremenoga. Želimo li propitati tezu mađarskoga socijalnog povjesničara Pétera Hanáka, koji je konstatirao kako u inovacijskoj dinamici između politike i umjetnosti upravo slikari oko 1900. funkcioniraju kao najneovisniji intelektualci, tada su u slučaju prijelaza stoljeća u Hrvatskoj biografija i djelovanje Vlaho Bukovca možda i ključna studija-slučaj. Pomoću nje razotkrivaju se dometi i ograničenja, različite odrednice i razine hrvatskih *fin de siècle* svjetova. U izlaganju istražiti će se Bukovčeve interakcije s drugim intelektualcima i njegov odnos prema različitim razinama vlasti oko 1900. godine.

IRENA ŠIMIĆ

povjesničarka umjetnosti

viša stručna suradnica u znanosti – dokumentaristica

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Arhivski izvori i dokumentarno gradivo kao temelj istraživanja djela Vlahe Bukovca

Polazna faza svakoga znanstvenoistraživačkog rada jest utvrđivanje informacija i podataka o trenutnim spoznajama o predmetu istraživanja. To podrazumijeva prikupljanje i selekciju svih dostupnih informacija te povezivanje arhivske i ostale dokumentacije nužne za sustavan pristup daljem istraživanju, tj. znanstvenoj analizi i sintetiziranju istraživačkih rezultata. Istraživanje Vere Kružić-Uchytíl rezultiralo je sredinom 1990-ih godina rukopisom *Slikarstvo Vlahe Bukovca*, koje je pripremljeno u Institutu za povijest umjetnosti u okviru projekta *Likovne pojave u hrvatskoj umjetnosti 1850. – 1950.* (voditeljica Ivanka Reberski, 1991. – 1995.). Metodološki vođeno istraživanje temeljilo se na znatnim resursima prethodno okupljenim u okviru višegodišnjega projekta *Fundamentalna dokumentacija za povijest umjetnosti u SR Hrvatskoj*, koji se u Institutu provodio od kraja 1960-ih do početka 1980-ih godina. Tada je bio imperativ stvoriti dokumentacijski centar za izučavanje povijesti umjetnosti zasnovan na stabilnoj ljudskoj i tehnološkoj infrastrukturi i resursima usmjerenim na proučavanje, dokumentiranje i valorizaciju urbanih aglomeracija, spomenika, likovnih pojava i ličnosti na području Hrvatske. Osnovni je cilj bio prikupiti i sistematizirati fondove raznorodnoga dokumentarnog, arhivskog i knjižničnog gradiva (biblioteka, arhivske, planotečne i fotografске zbirke, hemerotečni fond te arhiv umjetnika). S današnje pozicije spoznaja te dostupnih arhivskih izvora i dokumentarnog gradiva o Vlaha Bukovcu, koje je rasprostranjeno u nizu arhivskih, muzejskih i ostalih baštinskih ustanova, izlaganje će se osvrnuti na suvremene metode, alate i tehnologije primjenjive u svrhu obrade, sistematizacije i klasifikacije dokumenata te izradu specijalnih bibliografija, evidencija i indeksa koji su i danas temelj znanstvenoistraživačkih projekata.

NIKOLA TOMAŠEGOVIĆ

povjesničar

asistent

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za povijest

Secesija i pokret „mladih“: umjetnička i politička suradnja

Istraživanja o umjetničkom pokretu secesije i modernističkom pokretu mladih u hrvatskoj kulturi na prijelomu 19. i 20. stoljeća uglavnom su bila disciplinarno određena: dok je povijest umjetnosti bila usredotočena na likovnu secesiju, napose na njezina stilska obilježja, povijest književnosti i historijska znanost fokusirali su se na pokret *mladih*, prva na njegov literarni aspekt, a druga na politički. U stvarnosti, međutim, ti su pokreti bili međusobno usko isprepleteni. Iako je njihova geneza bila odvojena, pa je doista opravdano govoriti o dvama različitim povijesnim fenomenima, oba su pokreta posezala za istim izvorima novih ideja i koncepata, nastala su istodobno i u okviru istoga političkog i kulturnog konteksta te su naposljetku usko surađivala i na umjetničkom i na političkom planu. Secesijsko Društvo hrvatskih umjetnika ugostilo je modernistički Klub hrvatskih književnika, koji je tada neuspješno pokušavao ishoditi potvrdu pravila za vlastito Društvo hrvatskih književnika. U sklopu zajedničkog društva razvijena je plodna umjetnička suradnja, koja je uključivala likovnu opremu modernističkih književnih publikacija, ali i interakciju u svakodnevicu koja se odvijala u zajedničkim prostorijama. Vrhunac te suradnje bila je izložba *Hrvatski salon* i njezina popratna publikacija, u kojoj su objavljeni programatski tekstovi hrvatske likovne secesije i modernizma. U njima, kao i u polemici između „mladih“ i „starih“, odnosno modernista i tradicionalista, koja će uslijediti, „mladi“ su nastupali kao idejni formulatori i javni polemičari secesije. Mladi umjetnici, literati i aktivisti nastupaju tako kao zagovornici ideje nove umjetnosti, i to pod općim nazivom secesije, što je u specifičnom hrvatskom kontekstu imalo konkretne političke reperkusije koje je potrebno istražiti.

RADOSLAV TOMIĆ

povjesničar umjetnosti

akademik, znanstveni savjetnik u trajnom zvanju

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb – Split

Delfine Ilić (Illich) i njezini portreti: Pompeo Molmenti, Vlaho Bukovac i Josip Lalić

Za vrijeme boravka u Splitu od studenog 1884. do rujna 1885. godine, Bukovac je, prema vlastitom svjedočenju, izradio više od stotinu portreta. Do danas je utvrđen tek manji dio te „galerije“, koja je i za Split i za Bukovca važno poglavlje. Među portretiranim ličnostima tadašnjega splitskog društva najzastupljeniji su članovi obitelji Katalinić, Karaman i Ilić. Kao pripadnici bogatoga građanskog sloja u maloj komunalnoj sredini – ženidbama i udajama povezani sa starim plemićkim rodovima – bili su u bliskim rodbinskim odnosima, uz to uključeni u slične poslove i politička zbivanja. U toj se galeriji izdvaja Delfine Ilić (Illich) rođena Muzzarelli (Venecija, 1833. – Split 1914.), kći dr. Alberta Muzzarellija, liječnika iz Brescie i Filippine Strutzmann iz Celovca (Klagenfurta). Bukovac je u Splitu portretirao ne samo Delfine u 51. godini života nego i njezina supruga dr. Gian-Pietra Domenica Ilića (Sutivan, 1826. – Split, 1896.), kćer Giuseppinu (Pinu) i njezina supruga Michelangela Luxarda iz Zadra. Da se Delfine htjela i voljela portretirati, potvrđuje i slika Pompea Molmentija (1819. – 1894.), koji je prikazuje kao mladu šesnaestogodišnju djevojku. Molmenti, ugledni venecijanski slikar i profesor na tamošnjoj *Accademia di Belle Arti*, portretirao je i njezine roditelje i brata Artura. U kasnijim godinama Delfine i supruga portretirao je i Josip Lalić/Giuseppe Lallich (Split, 1867. – Rim, 1953.), dok su njihova djeca kod istoga majstora naručila oltarnu palu *Bogorodica od Presvetoga Ružarija* za župnu crkvu u Sutivanu na otoku Braču, gdje je obitelj posjedovala staru kuću i velike posjede. U toj obiteljskoj sagi nije bez značenja da je na Bukovčevu remek-djelu *Portret obitelji Katalinić* kao najstarije djetete prikazana Olga udata za Delfinina sina Giana Domenica.

povjesničar umjetnosti
samostalni istraživač

Dubrovnik

Malo u velikome: Vlaho Bukovac i njegovi naručitelji iz kruga dubrovačkih pravoslavnih trgovaca

Kroz svoju dugogodišnju karijeru Bukovac je radio za najrazličitije naručitelje ostvarivši u opusu široku panoramu likova iz društva svoga vremena. Uz izuzetak visokoga plemstva i osoba iz kruga obitelji i prijatelja, najveći udio u Bukovčevim portretima predstavlja građanski stalež ovjekovječen u likovima trgovaca, poduzetnika, pravnika, liječnika i posjednika te njihovih obitelji. Do sad je u Bukovčevu opusu slabo bio uočen udio portreta dubrovačkih pravoslavnih trgovaca i poduzetnika, kao i njihova uloga u njegovim formativnim godinama. Još prije Meda Pucića mladoga je Bukovca podržavao trgovac Petar Marić kojemu je on po povratku iz sjeverne Amerike 1876. naslikao portret da bi u prvim godinama pariške faze portretirao njegovu suprugu i kćeri. Iz istih godina potječe i ciklus od osam portreta članova obitelji Bošković i Opuić, u tom trenu najbogatijih i najposposbnijih članova pravoslavne zajednice te poticatelja izgradnje monumentalne crkve sv. Blagovještenja u Gradu. Za razliku od Marićevih, koje je portretirao iz prijateljske zahvalnosti, Bukovac je ove reprezentativne portrete Boškovića i Opuića izradio po narudžbi, kao statusni simbol predviđen za njihove vile u Dubrovniku i Trstu. S druge strane, poslovni odnos započeo 1899. narudžbom portreta obitelji trgovca Stijepa (Stefana) Bravačića ubrzo se pretvorio u prijateljstvo dviju obitelji održavano i u idućoj generaciji. Nije stoga neobično da je uprava (tutorstvo) mjesne srpske pravoslavne crkvene općine Bukovcu u njegovu cavtatskome razdoblju bila ponudila i oslikavanje unutrašnjosti crkve sv. Blagovještenja što je on nakon preseljenja u Prag morao odbiti. U izlaganju će se, kroz djela iz opusa, dati pregled Bukovčevih odnosa s pripadnicima bogatoga građanstva iz kruga srpske pravoslavne općine u Dubrovniku, a posebno će se osvijetliti dosad neuočena uloga trgovca Petra Marića u inicijalnoj fazi afirmacije Vlaha Bukovca. Ti će se odnosi smjestiti u dubrovački društveni, politički i kulturni kontekst druge polovice 19. stoljeća koji je bio prožet iznimno ambivalentnim odnosom prema prošlosti i suvremenosti.

ROZANA VOJVODA

povjesničarka umjetnosti

muzejska savjetnica

Umjetnička galerija Dubrovnik

Portret Z'Dobenjina iz zbirke Umjetničke galerije u kontekstu Bukovčeve portretistike praškoga razdoblja

U uvodnom dijelu izlaganja predstaviti će se nova saznanja o slici iz zbirke Umjetničke galerije Dubrovnik koja se do sada vodila kao *Portret Z'Dobenjina* i bila datirana oko 1914. godine, odnosno iznijet će se podaci da je zapravo riječ o portretu Cyrilla Bartoña z Dobenína, bogatoga češkog trgovca tekstilom, nastao 1916. godine, istodobno kad i danas izgubljeni portreti njegovih dviju kćeri, Libuše i Slavke (Jaroslave). Nakon kraćeg osvrtá na novija istraživanja o obitelji Z'Dobenjin, portret će se razmatrati u kontekstu Bukovčeve portretistike praškog razdoblja (1903. – 1922.) s osobitim naglaskom na društveni status prikazanih osoba i naručitelja portreta. Posebna pozornost bit će posvećena dvama portretima dubrovačkih uglednih ličnosti, političara Pera Čingrije iz 1907. godine, čiji su portret kod Bukovca naručili gradski vijećnici, i dobrotvora Ignacija Amerlinga, koji se dao portretirati s ordenjem i u svečanoj odori viteza Kristova groba 1909. godine. Istražit će se povezanost narudžbi spomenuta dva portreta s nedavno identificiranim (ožujak 2021.) *Portretom Nika Amerlinga*, bogatoga trgovca, dobrotvora i starijeg brata Ignacija Amerlinga, koji je nastao 1890. godine u Bukovčevu pariškom razdoblju, a koji je, kao i *Portret Pera Čingrije*, bio naručen za gradsku vijećnicu. Recepcija sva tri spomenuta portreta istražiti će se na osnovi članaka iz onodobnog tiska i arhivskih izvora, a stilsko pozicioniranje portreta koji osim slikarove pseudodivizionističke tehnike odlikuje visoka razina akademske izvedbe, provest će se u komparaciji s odabranim Bukovčevim portretima iz praškog razdoblja.

PETRA VUGRINEC

povjesničarka umjetnosti
muzejska savjetnica

Galerija Klovićevi dvori, Zagreb

Vlaho Bukovac i Bela Čikoš Sesija: dva lica hrvatske moderne

Vlaho Bukovac i Bela Čikoš Sesija ključne su ličnosti oko kojih se grupiraju umjetnici Zagrebačke škole na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. U njihovoj suradnji, kao i na primjerima radova koji su nastali kao rezultat toga prožimanja, pomaljaju se dva lica prve likovne moderne: javno, reprezentativno, metijerski suvereno lice formirano pod Bukovčevim utjecajem, te na drugom polu – intimno, simbolištičko, introspektivno i intelektualno lice nastalo kao rezultat Čikoševa utjecaja na kolege slikare pa i na sama mentora Bukovca.

Usporedbom dvaju opusa, Bukovčeva i Čikoševa, nastalih istovremeno u posljednjem desetljeću 19. stoljeća, otkrivaju se dosad neuočene i nedovoljno istacane veze te zajedničke točke među umjetnicima. Intenzivan odnos dvaju umjetnika te njihov uzajaman i međusoban utjecaj, kao i njegova kronologija i detekcija, otkrivaju nepoznate momente u Bukovčevu zagrebačkom opusu te stilskom razvoju od impresionizma prema simbolizmu, od akademskog realizma prema apstraktnijoj pointilističkoj fakturi i divizionizmu. I dok je utjecaj Bukovca na Čikoša i ostale pripadnike zagrebačke slikarske kolonije često istican i uglavnom determiniran, nešto suptilniji Čikošev utjecaj posebice na motive i njihovu preobrazbu Bukovčeva slikarstva u Zagrebu dosad nije bio primjereno iskazan. Komparativnim primjerima nevelika ali signifikantna korporna veza Čikoša i Bukovca u umjetničkom smislu bit će jasno i razvidno predočena.

BARBARA VUJANOVIĆ

povjesničarka umjetnosti
viša kustosica

Muzeji Ivana Meštrovića
Atelijer Meštrović, Zagreb

DALIBOR PRANČEVIĆ

povjesničar umjetnosti
izvanredni profesor

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
Odsjek za povijest umjetnosti

Vlaho Bukovac i Ivan Meštrović. Primjer umjetničke suradnje i međugeneracijskog uvažavanja

Važni eksponenti hrvatske umjetnosti prva dva desetljeća 20. stoljeća u srednjoeuropskome prostoru zasigurno su Vlaho Bukovac (1855. – 1922.) i Ivan Meštrović (1883. – 1962.). Nekoliko je mogućih spojnica i paralela u njihovom umjetničkom putu i realiziranim djelima. Podjednako su uspješno, primjerice, predstavljali svoje radove bečkoj publici i formirali solidne mostove prema praškoj kulturi i umjetnosti. Zajednički su participirali i u hrvatskoj umjetničkoj secesiji te napose bili aktivni u osnivanju i radu Društva hrvatskih umjetnika *Medulić*. U ovome izlaganju fokus će se staviti na pisane tragove privatnih, umjetničkih i političkih susreta i razmjena te na interpretaciju njihova međusobnoga portretiranja koje se realiziralo u Pragu 1908. godine s izrazito prisnim riječima posvete i međugeneracijskoga uvažavanja.

SANJA ŽAJA VRBICA

povjesničarka umjetnosti

izvanredna profesorica

Sveučilište u Dubrovniku

Odjel za umjetnost i restauraciju

Vlaho Bukovac i Dubrovnik: utemeljiteljska uloga Vlahe Bukovca u razvoju moderne umjetnosti u Dubrovniku

Razvoj moderne umjetnosti u Dubrovniku iniciran je pojavom i djelovanjem Vlahe Bukovca. Posvećene su mu najranije likovne kritike, njegov odlazak na *École des Beaux-Arts* u Pariz, prve izložbe i uspjehe pozorno i redovito prati dubrovačka publika, a interes za njegovim opusom kontinuirano se nastavlja i nakon 1922. godine. Umjetnički razvoj darovitoga mladog slikara nije bio samo Bukovčev privatni uspjeh, nego je značio i nestrpljivo iščekivan nastavak bogate likovne tradicije Dubrovnika nakon duge cezure. Dubrovački početak karijere Vlahe Bukovca i njegov skorašnji uspjeh potaknuo je mlade darovite umjetnike na okušavanje u umjetničkim disciplinama i privlačio je umjetnike iz drugih sredina u Dubrovnik. Niz dubrovačkih slikarica i slikara ustrajao je u likovnim nakanama upravo zahvaljujući njegovim poticajima – Flora Jakšić, Domenika Suhor, Zenaida Bandur, Marko Rašica, Niko Miljan i dr. Njegova potpora i neformalne poduke isticani su u svakom predstavljanju novog umjetničkog imena te Vlaho Bukovac ima karakterističnu utemeljiteljsku ulogu u razvoju moderne umjetnosti u Dubrovniku, koja se realizirala neformalno i kontinuirano tijekom njegova života bez obzira na trenutnu slikarevu adresu. Dubrovačko podneblje i krajolici česti su scenografski okviri Bukovčevih figuralnih kompozicija, a elementi južnjačkog zavičaja uočljivi su unutar brojnih Bukovčevih djela. Na dubrovačkom području izveo je velik broj javno dostupnih slika, a u privatnim i muzejskim zbirkama nalazi se i najveći broj njegovih djela i neizostavan su segment stalnih postava Umjetničke galerije od osnutka 1945. godine. Velik broj tih djela ostao je na dubrovačkom području upravo zahvaljujući donacijama slikara i njegove obitelji.

VLAHO BUKOVAC

UMJETNIK I NJEGOVO DJELO

IZDAVAČ

Institut za povijest umjetnosti
Ulica grada Vukovara 68, HR-10000 Zagreb

ZA IZDAVAČA

Katarina Horvat-Levaj

UREDNIKA

Irena Kraševac

LEKTURA

Saša Vagner

GRAFIČKO OBLIKOVANJE I PRIJELOM

Boris Dundović

TISAK

Sveučilišna tiskara, Zagreb

NAKLADA

100

ISBN 978-953-373-006-6

Zagreb, svibanj 2022.

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo znanosti i
obrazovanja

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

GALERIJA
KLOVIČEVI DVORI

NASLOVNA FOTOGRAFIJA

*Vlaho Bukovac slika svečani zastor Zemaljskog kazališta u
Zagrebu, 1895. (Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac)*

ISBN 978-953-373-006-6

Zagreb, svibanj 2022.